

DATE DESPRE MITINGUL AVIATIC AL LUI AUREL VLAICU ORGANIZAT LA TIRGU-MUREȘ în 1912

SIMION FUCHS

Aurel Vlaicu, pionier al aviației românești și internaționale, a întreprins în 1912, la insistențele prietenilor săi din diferite localități din Transilvania, turnee aviatice la Arad, Lugoj, Hațeg, Orăștie, Verșeți, Alba-Iulia, Săliște, Tîrgu-Mureș și Dumbrăveni. Avionul și zborurile lui Vlaicu au stîrnit un interes deosebit în rîndurile maselor populare și ale tuturor oamenilor progresiști.

În Transilvania, aparținînd atunci monarhiei austro-ungare, Vlaicu nu a primit nici un ajutor oficial. De altfel, nici forurile guvernante din România burghezo-moșierească nu l-au sprijinit în mod convenit și numai cu mari greutăți financiare și-a putut construi avioanele cu care a întreprins îndrăznețele sale zboruri.

Despre mitingul aviatice din Tîrgu-Mureș, documentele vremii conțin multe date interesante și semnificative, nepublicate pînă acum în literatura privitoare la viața și la activitatea lui Aurel Vlaicu. Aceste date sînt valoroase, printre altele, și prin faptul că aduc dovezi despre simpatia muncitorimii și a păturilor de mijloc maghiare față de Vlaicu, în ciuda atitudinii negative a autorităților burgheze maghiare. Sînt și mai prețioase informațiile care oglindesc poziția internațională a mișcării socialiste locale, combaterea naționalismului burghez manifestat față de Vlaicu.

„Ziua aviatice” din Tîrgu-Mureș a fost pregătită de un larg comitet de organizare. Comitetul a fost constituit, probabil, din admiratori ai lui Vlaicu, între care și maghiari, fapt ce rezultă și din editarea în limba maghiară a mai multor materiale de propagandă. „Comitetul însărcinat cu aranjarea zborului — după cum relatează „Gazeta Transilvaniei” — desfășoară o vie activitate pentru reușita cît mai strălucită a zborului...”¹ Ziua zborului a fost fixată la 1 septembrie 1912. „ceea ce a stîrnit o nedescrisă însuflețire nu numai în sînul românimei, ci chiar și a conlocuitorilor maghiari, care așteaptă cu nerăbdare zborurile aviatorului român...”² Din aceste relatări, cît și din alte aspecte reiese că la organizarea zilei aviatice a lui Vlaicu la Tîrgu-Mureș au luat parte atît români, cît și maghiari.

Autorităților locale maghiare naționaliste nu le conveneau zborul și succesul așteptat al lui Vlaicu; ele puneau diferite piedici, forme birocratice în fața

¹ „Gazeta Transilvaniei” din 14 septembrie 1912.

² *Ibidem*.

organizatorilor. Astfel, autorizația pentru ținerea mitingului aviatic a fost acordată numai după multe șicane. În prealabil au trebuit să fie achitate toate taxele legale și altele impuse arbitrar, ca, de exemplu, subscrierea pentru fondul săracilor. Cheltuielile organizării mitingului aviatic au fost suportate de Ioan Vulcu din Orăștie, entuziast admirator al lui Vlaicu, unul dintre inițiatorii turneului din Transilvania¹. Demersurile în vederea obținerii autorizației pentru mitingul aviatic au fost făcute de către avocatul Silviu Moldovan din Orăștie. În rezoluția poliției se menționează însă că „zborul poate începe numai după achitarea prealabilă a tuturor taxelor”².

Problemele legate de organizarea „zilei aviatică” au pricinuit multe griji autorităților. Se puteau prevedea, în afara unei mari aglomerări a populației din localitate (care număra pe atunci 26 000 de locuitori) și din întreaga regiune, îndeosebi români, manifestări nedorite de simpatie, de entuziasm și justificată mândrie națională.

Anul 1912 se prezenta pentru regimul reacționar din Ungaria destul de tulbure. Lupta maselor pentru drepturi democratice și naționale s-a întetit. Manifestațiile, adunările, grevele muncitorești se țineau lanț. De asemenea a luat o amploare tot mai mare lupta naționalităților asupra din Imperiul habsburgic. În asemenea condiții, autoritățile din Tîrgu-Mureș se temeau de adunarea unor mari mase de oameni, îndeosebi români, dar și maghiari, care putea să ia caracterul unei manifestații naționale românești și de înfrățire a oamenilor muncii de diferite naționalități. Din aceste motive, pe aerodromul improvizat pe „Cîmpia Măcelarilor” de pe malul Mureșului au fost concentrați „întregul personal polițienesc, pompieri și salvare, cît și 40 de jandarmi detașați cu această ocazie”³.

În afară de manifeste în limba română, comitetul de organizare a editat o foaie în limba maghiară cu titlul *Repülőnap Marosvásárhelyen* (Zi de aviație la Tîrgu-Mureș), în care au fost descrise avionul lui Vlaicu și succesele lui și au apărut cîteva fotografii concludente⁴. A mai apărut și un ziar ocazional, purtînd titlul „Repülőnap” (Ziua aviatică). În acest ziar, din care nu s-a găsit nici un exemplar, a fost publicată poezia *Oda Ulaicuhoz* (Odă lui Vlaicu), scrisă de un autor necunoscut⁵.

Poezia a fost reprodusă de un ziar local și astfel avem cunoștință de ea. Iată cîteva din aceste versuri în traducerea noastră :

„Pasărea-cocor, sus pe cer
Zboară spre casă.
Jos pe cîmp Aurel Vlaicu
Stă lîngă mașina lui.

¹ „Gazeta Transilvaniei” din 6 septembrie 1912.

² Arh. st. Tg.-Mureș, fond. Poliția, D. nr. 7 008/1912.

³ I b i d e m.

⁴ Muzeul regional Tg.-Mureș, nr. 3 572.

⁵ „Ellenör”, Tg.-Mureș din 1 septembrie 1912.

Să zbori Vlaicu dacă se poate.
Să cuprinzi cerul întreg.
Aurel Vlaicu e sus pe cer.
Zboară departe, departe.

Spectatorii care stau pe câmp îl privesc.

Să zbori Vlaicu dacă se poate.
Să cuprinzi cerul întreg“.

Această naivă poezie ilustra că Vlaicu, devenit erou popular îndrăgit de popor, cucerise și simpatia populației maghiare din Transilvania. Este semnificativ că unul dintre ziarele locale, comentînd succesele lui Vlaicu, recunoaște și reproșează guvernanților că „în cercurile aviației maghiare Vlaicu n-a fost apreciat în măsură cuvenită, cu toate că prima dată li s-a adresat lor pentru a primi sprijin“¹.

Desfășurarea „zilei aviației“ din Tîrgu-Mureș, caracterul demonstrativ al manifestării simpatiei față de Vlaicu prin participarea entuziastă a unui numeros public și neparticiparea ostentativă a notabilităților locale reies din relatările și comentariile presei.

Toată presa locală s-a preocupat de zborul lui Vlaicu la Tîrgu-Mureș. Încă înainte de miting, revista culturală „Marosvasarhely“ a publicat un articol amplu de aproape trei pagini, în subtitlul căruia se subliniază: „Aurel Vlaicu este primul aviator din Transilvania“².

După cum se prevăzuse, s-a adunat multă lume, îndeosebi din regiune. Reportajele ziarelor descriu că trenurile au sosit „tixite cu călători... Multă lume a venit din satele Văii Mureșului, din Cîmpie și din Luduș-Turda cu trăsuri și căruțe să participe la spectacolul acesta fără precedent. În jurul aerodromului se constituie o adevărată tabără de căruțe...“³. Aerodromul improvisat era înconjurat cu un cordon, înlăuntrul căruia se aflau vreo 5 000 de oameni care au intrat cu bilete. Toate locurile fuseseră ocupate, în afară de lojele rezervate persoanelor din conducerea județului și orașului. Mii de oameni au urmărit zborul din jurul aerodromului de pe străzi, acoperișuri, din balcoane și geamuri“⁴.

Din relatările presei reiese că zborul lui Vlaicu a fost foarte reușit și a stîrnit în public un entuziasm deosebit, devenind o manifestare pentru triumful unui talent și erou ieșit din popor, pentru un fiu al poporului român. Iată cîteva pasaje dintr-un ziar :

„Cu zece minute înainte de ora cinci au fost deschise porțile hangarului și aparatul a fost împins afară de către montori. Peste două minute Vlaicu s-a suit înăuntru. Avionul este reținut cu forța de către patru flăcăi ca să nu pornească înainte de vreme. După un semn, oamenii dau drumul avionului, care, pornind numai cîteva metri, se ridică în aer. Publicul întreg izbucnește în aplauze. Vlaicu se ridică cu mașina și zboară peste dealurile înconjurătoare, apoi se reîntoarce spre aerodrom, descriind în aer un opt admirabil. Răspunde aplauzelor,

¹ „Székely Napló“, Tg.-Mureș, 3 septembrie 1912.

² „Marosvásárhely“, Tg.-Mureș, 15 august 1912, p. 6—9.

³ „Székely Napló“ din 3 septembrie 1912.

⁴ „Gazeta Transilvaniei“ din 6 septembrie 1912 și „Székely Napló“ din 3 septembrie 1912.

mulțumindu-le cu mâinile. Apoi zboară peste oraș și, reîntorcându-se, împrăștie din mașină foile ziarului ocazional „Repülőnap”. La un moment dat, Vlaicu a oprit motorul și, plutind glisant, se apropie de pământ, dar se ridică din nou acționând cu motorul. După un zbor de 25 minute a coborât lin, atingând pământul în locul de unde s-a ridicat¹. Un alt ziar relatează cum se contopeau strigătele românești : „Să trăiască !”, cu cele maghiare : „Éljen !”, „Bravo”.

Reflectând atmosfera mulțimii, unele dintre ziarele locale reprobau ostilitatea notabilităților care prin absența lor au manifestat o atitudine șovină față de Aurel Vlaicu. „Cu tristețe și părere de rău a trebuit să constatăm — scria „Székely Napló” — că îndeosebi cetățenii din cercurile de conducere a orașului și familiile lor n-au fost prezenți la locul zborului. Acest fapt l-a necăjit și pe Vlaicu”².

„Gazeta Transilvaniei” a înfierat atitudinea condamnabilă a cercurilor conducătoare din Tîrgu-Mureș ; în mod greșit însă a generalizat purtarea acestui grup infim, imputând fapta lor populației maghiare a întregului oraș³. Experiințele și succesele lui Vlaicu erau urmărite, după cum am mai subliniat, cu interes și simpatie de masele populare și de către intelectualii cu vederi progresiste. Din presa muncitorească a vremii se poate constata că socialiștii au privit cu mari speranțe lupta pentru cucerirea văzduhului de către știință. Avionul a fost salutat ca un mijloc al destrămării izolării naționale, ca un promotor al apropierii popoarelor, care creează condiții favorabile triumfului internaționalismului⁴.

Peste un an, vestea neașteptată a morții lui Aurel Vlaicu, jertfa adusă de el progresului științei — a fost primită în Transilvania cu adîncă părere de rău.

Necrologul apărut într-un ziar din Tîrgu-Mureș a fost redactat de Isif Kovács, unul dintre conducătorii mișcării socialiste locale. Elogiind pe Vlaicu, autorul revine și asupra evenimentelor „zilei aviatice” din anul precedent. „Genialul pilot român, care nu de mult a făcut un zbor și la noi, s-a prăbușit cu mașina lui, jertfindu-și viața... Vlaicu a știut să zboare. Oricît a fost ignorat și persecutat, el și-a croit drum în văzduh și s-a ridicat între cei mai de seamă oameni ai aviației”. Reflectînd asupra atitudinii acelor care îl priveau prin prisma șovină și asupra celor petrecute la Tîrgu-Mureș, după ce îl caracterizează pe Vlaicu drept un „campion îndrăzneț internațional...”, autorul necrologului conchide : „...Altfel ar fi dacă națiunile și-ar aprecia reciproc știința și cultura. Însă pentru aceasta este necesar ca întii conștiința popoarelor să fie eliberată”⁵.

Popularitatea și prețuirea de care s-a bucurat Aurel Vlaicu, manifestate și cu prilejul mitingului aviatice din 1912 de la Tîrgu-Mureș, atitudinea mișcării muncitorești față de persoana și opera lui creează demonstrază interesul maselor populare pentru progres, ca și dragostea cu care știau acestea să înconjure pe reprezentanții științei și tehnicii.

¹ „Székely Napló” din 3 septembrie 1912.

² *Ibidem*.

³ „Gazeta Transilvaniei” din 6 septembrie 1912.

⁴ „Munkás-Otthon Értesítője” („Buletinul Căminului muncitoresc”). Tg.-Mureș, nr. 16—17.

⁵ „Tükör” („Oglinda”), Tg.-Mureș, din 20 septembrie 1913.